

(Tirado de “Proyecto Socheo: Aciertos y fracasos de un contra-archivo (inter)media”, Revista Interamericana de Comunicación Midiática, pp. 65-69)

“Socheo” é unha palabra galega que na súa acepción principal indica un momento indeterminado antes de que chegue a pleamar, na fase crecente da marea. Unha denominación dun espazo e tempo sen concretar que facilmente pode ser a distancia intermareal en calquera da súa amplitude, sexan mareas vivas ou mortas. No entanto, dentro dos localismos da semántica, tamén é como se nomea a distancia entre a parte alta e a baixa dunha onda de mar. Por tanto, cando a xente do mar da Guarda fala de que «hai moito socheo» quere dicir que «anda moito o mar». Lonxe de amosar as incongruencias ou disparidades da xeografía marítima, esta palabra é unha excelente metáfora do que sucede hoxe en día coa ontoloxía do mundo dos arquivos, é dicir, a posición dialéctica entre dous puntos álxidos e antónimos, do seu carácter serial e repetitivo, das amplitudes e encadeamentos diferentes e, sobre todo, da impresión de carencia de totalidade. E, así, gustaríanos que cando se escoite de novo o de que «hai socheo», que a xente o relacione tamén porque continúa existindo o arquivo que posúe esta denominación: Proxecto Socheo. E para que isto suceda deben seguir aparecendo ondas e ondas de documentos audiovisuais.

Actualmente vivimos un tempo no que predomina a hipertrofia do recordo e o almacenamento. A desconfianza cara á estética e a natureza do obxecto que alumou espíritos transgresores, tanto no campo social como artístico, deu paso á emerxencia doutro paradigma consistente na valoración do arquivo como consecuencia do conformismo social, especialmente o burocrático, e da organización do traballo. Agora, ademais de crear imaxes, precísase rexistrar, coleccionar e almacenar. A todo temos que asignarlle un lugar, o “principio de agrupamento”, unha filiación de acceso na que satisfacer a curiosidade extrema, o “mal do arquivo” (que diría Derrida no seu famoso diagnóstico freudiano) que domina os nosos tempos.

Da singularidade dun proxecto como o de Socheo ocupáronse xa estudiosos do audiovisual en Galicia. Cibrán Tenreiro, por exemplo, destacou que Socheo fai circular estes documentos, antes ocultos ou abandonados; crea un espazo que acolle tamén documentos novos e permite que a comunidade poida dar testemuño de si mesma en presente, para o que non necesita do concurso doutros cineastas para dar conta das súas propias experiencias. A partir destas premisas, o noso obxectivo será a análise da utilidade e funcionamento dun arquivo audiovisual que opera a nivel local, centrándonos fundamentalmente nas súas fortalezas e debilidades, tal e como estas se foron manifestando a partir da propia evolución do arquivo (...)

Proxecto Socheo é unha posta en valor dos arquivos audiovisuais do pobo da Guarda (Pontevedra, España). Lonxe de seguir o “principio de procedencia”, que acuñou Aby Warburg, limitouse o campo de actuación para ter maior incidencia xa que o coñecemento do territorio favorece o éxito da produción. A posta en práctica deste proxecto nesta localidade pontevedresa débese, tamén, a que alí se exemplifica á perfección o significado de arquivo, unha palabra que vén do grego, con claras alusións ao poder, e que significa “mandato de feitos nun lugar e nunha época determinada”. Nos últimos anos, aproveitando a desidia social, producíronse estrañas e anómalas “apropiacións” de arquivos fotográficos locais (Táboas, Hueto, Costiña, Sobrino, Valencia, Rivas, Cadilla, Costas, París). Esta situación hai que contemplala como algo que raia na ilegalidade contra o patrimonio, no canto de subscribila como unha consecuencia da deriva posmoderna. Este material fotográfico pasou á categoría de “tesouro”, do cal se instrumentaliza de maneira consciente o seu acceso. A referencia a Foucault parece inevitable neste caso: «(...) en toda sociedade a produción de discursos está á vez controlada, seleccionada e distribuída por certo número de procedementos que teñen como función conxugar os seus poderes e perigos, dominar o acontecemento aleatorio e esquivar a súa pesada e terrible materialidade».

Dando o material fotográfico histórico da Guarda por inasible, o Proxecto Socheo céntrase en clasificar os excedentes audiovisuais que teñen certo interese como documento social e cultural para o pobo. É dicir, un proceso científico e metodolóxico co cal detectar as engrenaxes culturais, as pegadas e símbolos visuais que acaban gravados pola Historia. Partimos da base da discontinuidade benjaminiana que botaba abaixo o concepto hegeliano da dinámica lineal da Historia. O material dos arquivos vén exemplificar as características “socheadoras” dos arquivos baseados na de-construción do pasado, na dialéctica, na fragmentación, na potencialidade rizomática, na falta de xerarquía, na estratificación, na constatación da diferenza e na súa natureza inconclusa. Porque moitas veces non é a presenza, senón a ausencia a que é significativa, xa que achega información sobre o perdido, o desprazado, o relegado e o oculto. Ou como tamén afirma Marc Ferro: «O filme non vale só por aquilo que testemuña, senón pola aproximación social que autoriza».

É neste punto onde todo é posible cunha excelente “arquitectura de arquivo”, un espazo e un tempo onde aloxar o arquivo, e iso propiciou a chegada da tecnoloxía dixital, concretamente as canles de YouTube. Os arquivos dixitais están a xerar unha “nova cultura da memoria”. Os arquivos na rede teñen unha condición espectral xa que están no que pode considerarse un non-lugar, refugando a idea clásica da imaxe, documento e monumento do propio arquivo. Unha consideración conceptual do arquivo que se incrementa ao estar indexado dentro do mega-arquivo que é internet. No entanto, lonxe de ser un lastre, redobra as posibilidades ao permitir o re-arquivo, incorporando meta-arquivos procedentes doutras fontes e sobre todo á hora de difundir o arquivo facéndoo presente nas redes sociais.

PROXECTO SOCHEO: ACERTOS E FRACASOS DUN CONTRA-ARQUIVO (INTER)MEDIA

XURXO GONZÁLEZ, BELI MARTÍNEZ

Esta capacidade inter-media é tamén bidireccional. O nivel tecnolóxico alcanzado permite elevar os graos de accesibilidade aos arquivos, así como unha maior consideración social ao polo do servizo dunha comunidade que se erixe como novo suxeito da Historia. A democratización da tecnoloxía fai posible o impensable até fai ben pouco: que o individuo senta parte do arquivo e colabore de maneira decisiva co mesmo. Por unha banda, temos a lexitimidade das contribucións ao valorar o carácter polifacético das imaxes xa que, á marxe do moi privado, é moi difícil que unha imaxe non posúa valor documental. Desta maneira, toda esta apertura fai que Proxecto Socheo alcance a valoración de “contra-arquivos” que atacan directamente á concepción de arquivo institucionalizado.

Ao fío do anterior, Proxecto Socheo constitúe unha proposta de antropoloxía visual da nosa sociedade a través do microcosmos guardés. Un protocolo efectivo para evitar a evaporación da memoria colectiva, Unha maneira de salvagardar o pasado, reactualizarlo no presente e proxectalo cara ao futuro. Aquela memoria colectiva adquire, así, o seu sentido pleno, cando o pasado xa non se considera, en absoluto, como materia inerte e inalterable. Antes ao contrario, «*considérase o pasado na súa dobre vertente de orixe e destino, pois este é permanentemente evocado, fortalecido e transmitido*» (Jósean Larrión Cartujo). Unhas fases que fan inútil a consideración en tempo real xa que os froitos dun arquivo sempre son tardíos. Unha forza anarco-arquivística retardada onde volver recoñecer as escrituras dun sistema de relacións sociais. Un álbum inconsciente dunha identidade revelada á hora de practicar unha arqueoloxía seguindo os estratos de tempos, épocas, formas e gustos.

Un arquivo destas características sitúanos, ademais, ante o que Maurice Halbwachs denomina, evocando o título do seu libro, “os marcos sociais da memoria”. Os documentos audiovisuais recuperados por Socheo constituirían, aplicando os postulados deste pensador, aquela representación colectiva que comprende todo cando é necesario para explicar a produción ou a reprodución dos estados de consciencia individuais e, en particular, dos recordos. O que aquí está en xogo é, en definitiva, a relación entre o individual e o colectivo, considerado isto último como os “puntos de referencia” que levamos connosco e que podemos localizar ao observar a nosa contorna, pensar nos outros e recolocarnos no marco social.

Proxecto Socheo é unha invitación a evocar, sen a mediación do xornalista ou do cineasta profesional, a “memoria narrativa”, un modo de contar a historia ganduxando narrativas secundarias e descontinuas, é dicir, conscientes de que sempre se está nunha posición incompleta. Con todo, esta consideración de Socheo é a evidencia de que

o propio arquivo hai que valoralo coma se fose pensamento, non quedar só nas imaxes, senón ir máis aló do que estas mostran. Dito en palabras de Deleuze: «*Pensar é, en principio, ver e falar, pero a condición de que o ollo non quede nas cousas e elévese a visibilidade, a condición de que a linguaxe non quede en palabras ou frases e alcance o enunciado. O pensamento é como un arquivo*». Para iso, o audiovisual, tal como destaca Carmen Guarini, incide sobre a memoria por partida dobre: como contorna mediática a modo de fonte ilimitada de elementos a rememorar e como soporte significativo para a conservación social de todo aquilo que dá conta do desenvolvemento da historia.

Socheo é un proxecto a longo prazo. Só así se poden comprender os resultados. Deben ir en paralelo á marcha do tempo para que sedimenten documentos e accións, para que os substratos sexan significativos. Desta maneira, vemos a necesidade de flexibilidade, de ir cambiando estratexias e trenzar dunha maneira máis intensa unha noção da memoria marcada pola necesidade do presente. No entanto, a pesar de levar máis dun lustro traballando, xa podemos fixar cales son as fronteas abertas. As liñas de actuación deseñadas son variadas. Podemos agrupalas nos seguintes puntos:

1. Concienciación e valoración do audiovisual como ferramenta social. Este é o obxectivo clave para desenvolver o resto do proxecto. Chegar á comunidade, facer ver a importancia de coidar o material gardado nos arquivos caseiros. Persuadir acerca da súa potencialidade como testemuña da historia e, ao mesmo tempo, que a cidadanía valore a súa achegue, o dos demais e o conxunto do arquivo. En definitiva, que os membros da comunidade sentan orgullo da súa singularidade interpelando aos contidos das imaxes.
2. Recollida de material audiovisual. Este proxecto iniciouse cun proceso de localizar, estudar, dixitalizar, clasificar e divulgar todos achéguelos dos veciños do pobo. Este é un proceso enmarcado dentro dunha metodoloxía férrea de clasificación e arquivo co obxectivo de facilitar o acceso e visualización por parte de calquera interesado.
3. Produción de documentos. Realizar gravacións ex-novo sobre elementos culturais da Guarda dos que se require divulgar as súas particularidades ou porque perige a súa conservación. Neste último aspecto convén centrarse, sobre todo, no caso de informantes de elevada idade (...)

CINECLUBE DE COMPOSTELA

ASOCIACIÓN

O Cineclub tenta ser unha asociación autoxestionada. Para iso, propoñemos unha aportación económica persoal de 5€/mes (3€ para estudantes e parados/as) cineclubedecompostela.wordpress.com [facebook.com/cineclubedecompostela](https://www.facebook.com/cineclubedecompostela) @cineclubedecompostela@gmail.com

PROXECCIONS

Todos os mércores ás 21:30 na Gentalha do Pichel (Santa Clara, 21. Santiago de Compostela) Entrada de balde | Bono-axuda: 1€

11 DE XANEIRO

ELENA
(Elena, Petra Costa, Brasil, 2012, 82', VOSG)

18 DE XANEIRO

RESTOS HUMANOS
(Human Remains, Jay Rosenblatt, EUA-Dinamarca, 1998, 30', VOSG)

KUXA KANEMA: O NACEMENTO DO CINEMA

(Kuxa Kanema: O Nascimento do Cinema, Margarida Cardoso, Mozambique-Portugal, 2003, 53', VOSG)

25 DE XANEIRO

PROXECTO SOCHEO: PATRIMONIO AUDIOVISUAL DA GUARDA E O BAIXO MIÑO

Programada e presentada por Belí Martínez